

singen plaats hebben, is haast niet te begrijpen, zooveel vliegen er; veel meer dan 's zomers op een goeden vlieg-dag, daar ze zich dan spoedig verspreiden, om te trekken ten arbeid. Nu echter is 't spelend weelde genieten.

Dat is nu nog eens een grondige reinigingsvlucht! Kom vooral niet te dicht bij de vroolijke drommen; niet, dat ge steken zoudt oploopen; de immen denken er niet aan, op zulk een dag hun angels te gebruiken; maar ge zoudt vol raken met bruine, kleverige, kwalijk riekende vlekjes.

Luister maar eens! Onophoudelijk klinkt het getiktak op de planken voor de kast en op de dorre bladeren van het crocusperk. De kasten, de planken en de bladerlijken zijn spoedig dicht bruin bespikkeld. En steeds maar door tik-kelt het, als een zachte, zoele regen, overal.

Heerlijk geluid voor den imker! Zijn winter of liever die zijner bijtjes is voorbij. De angst voor loop is geweken, daar z'n diertjes zich nu zoo flink hebben kunnen ontlasten van de voedselresten des langen, bangen winters. Wel is 't nog niet lente voor goed; wel zullen sneeuw en kille vlagen weer volgen, maar telkens sneller zullen toch zulke zoele dagen elkaar opvolgen, waarop de bijtjes gelegenheid zullen hebben zich te reinigen.

Na zulke uitvluchten begint ook de koningin weer gaande-weg meer eitjes te leggen en het broed breidt zich uit. Maar daarvoor is weer veel meer voedsel noodig, terwijl er nog niets in de woning komt van buiten. Gelukkig nu de imker, die vóór den winter zorgde voor meer dan voldoende voorraad. De volken van den gierige sterven in het voorjaar; ze komen om bij het begin van den goeden tijd, van honger, hoe goed ze den winter ook doorbrachten.

Hilversum, Nov. 1905.

C. H. J. RAAD.

EENIGE JAREN BIJ DE TABAK IN DELI.

(*Vervolg.*)

Nog een andere ziekte treedt dikwijls in de zaadbedden op, meer echter bij de oudere tabak op het veld: ik bedoel de mozaiek-ziekte, in Deli Peh-Sim (chineesch) genoemd. Hierbij worden de plantjes bleek, nl. de bladen worden bont. Ze laten zich niet meer overplanten, trouwens is er toch geen oogst van zulke planten te verwachten. De aard van deze ziekte is nog niet vastgesteld; wel is het vermoedelijk een infectie-ziekte, maar hoe zij in de plant geraakt is, nog niet afdoende uitgemaakt. Opmerkelijk is, dat sommige koelies steeds peh-sim in hun tabak hebben, andere nooit; men noemt die koelies dan peh-sim-koelies. Nog valt op te merken, dat grond, waarop peh-sim-tabak heeft gestaan, vervangen door andere tabak, weer peh-sim-tabak zal voortbrengen. Tegen deze ziekte is geen middel bekend. Later meer hierover, daar vooral in de groote tabak peh-sim optreedt.

Nog een andere kwaal in de kweekbedden is de dik-buik-ziekte (Chin. twa-to). Aanwezigheid daarvan is te zien aan de ongelijke grootte van 2 blaadjes, die op gelijke hoogte aan den stengel zitten, aan de gele kleur daarvan en de ongelijke groei der beide bladhalften.

Onder deze blaadjes en boven het lager geplaatste blad-paar is de stengel gezwollen; bij nauwkeurig toezien is door de doorschijnende substantie heen een donker plekje te zien. Maakt men het stengeltje open, dan vindt men

daarbinnen een klein geelwit larfje, dat zich de sappen toeëigent, die voor de hooger staande blaadjes bestemd waren. De koelies sparen hun bibit graag en passen dus een lapmiddel toe: zij splijten aan één zijde het stengeltje open en verwijderen de larf, waarna ze wat aarde in de wond stoppen. Maar die plantjes deugen al niet meer.

Dan treedt nog sporadisch een ziekte op: de Gila (Maleisch gek); de oorzaak daarvan ken ik niet. Op de blad-nerven aan de ondervlakte van het blad groeit nog een smal bladachtig randje en het blad zelf groeit niet vlak, maar gekroesd; de bladgroei is uiterst weelderig, de stengel wordt later gedraaid als een kurketrekker. Zulke planten vallen dadelijk in het oog als een grappige misvorming.

Nog een verbazende last heeft de bibit van rupsen, die het blad afvreten; er zijn slechts weinige soorten, maar ze komen dan ook in ontzettend aantal voor. Gelukkig is daar een goed en afdoend, zij 't dan ook omslachtig, middel tegen, bestaande in het iederen dag afzoeken van de rupsen. Het plantje, waarvan de top is aangevreten, kan niet meer dienen; worden de bladen aangetast, dan belemmert dit het plantje alleen in zijn groei. Dit afzoeken vordert veel tijd van de koelies; men laat hen daarin ook zooveel mogelijk helpen door Javaansche vrouwen. Het afzoeken wordt iets vergemakkelijkt door 's avonds groote bladen (pisang- of keladi-bladen) op de bibit te leggen, een aantal rupsen gaat tegen de morgen tegen de benedenvlakte dier bladen zitten en zijn dus dadelijk te vangen.

De ouderdom van bibit wordt steeds gerekend vanaf het oogenblik van uitzaai; na 5½ etmaal beginnen enkele korrels te barsten, na 6 etmalen is echter regel dat men het kiemen verwacht. De groote massa kiemt na 7 dagen, er zijn dan nog achterblijvers, die later kiemen.

De kiemende tabakskorrel bevat suiker en soms krijgt een hongerige mier de lucht daarvan en sleept hij met zijn kornuiten zaadje voor zaadje weg. Veel is daar niet tegen te doen. En het is een hatelijk gezicht voor planter en koelie, om daar honderden mieren in optocht te zien loopen, elk met een juist opengebarsten zaadkorrel, soms met een klein pluimpje, in de opgeheven kaken.

In verband met de plantperiodes, nl. elke 14 dagen, beplant men een zesde van het veld, wordt ook de uitzaai van bibit geregeld.

Elke 14 dagen worden 3 bedden bezaaid en wel de eene week twee, de volgende week één bed. Als met die bibit geen ongelukken gebeuren, is dit ruim voldoende, zoodat totaal 18 bedden per koelie beplant worden. Maar af en toe komt plotseling order om extra bibit aan te leggen als reserve, zoodat als regel 25 bedden per koelie bereikt worden en bij ongunstig verloop 30 of soms nog meer. Ikzelf heb nooit ongelukken of rampen gehad, meestal heb ik 24 bedden per koelie gehad en daarvan nog duizenden plantjes geleverd aan andere afdelingen, ja, een jaar heb ik van mijn laatste bibit honderdduizenden geleverd aan een paar andere ondernemingen, maar die namen dan ook alles wat maar te krijgen was: goed en slecht, om de eenvoudige reden, dat ze zelf niets hadden.

Het onderhoud van de kweekbedden eischt iederen dag een paar uren. De pas aangelegde bedden behoeven alleen te worden begoten; de hoeveelheid water wordt naar strenge orders van den verantwoordelijke assistent geregeld.

Dikwijls vertoont zich al rupsenvreterij in bibit van 14 dagen (na uitzaai) als de blaadjes de grootte van een dubbel-tje hebben. Zulke bibits moeten natuurlijk uiterst voorzichtig behandeld worden en zoo weinig mogelijk aangeraakt, om knouzen der blaadjes te voorkomen.

Op den leeftijd van 20 à 25 dagen moet de bibit verspeend

worden, waar dit noodig of wenschelijk is; ook begint men dan al met uitdunnen.

Al spoedig beginnen zich nu hier en daar ziekten te vertoonen: de bibitziekte kan op alle leeftijden verwacht worden, soms wordt een peh-sim zichtbaar.

Op den leeftijd van 33 à 35 dagen is de bibit officieel plantbaar; ik vind dit echter te jong, en acht 40 à 50 dagen den meest geschikten leeftijd.

Ik verzuimde nog een kwaal te noemen, nl. geelzucht, waarvan de oorzaak in den bodemtoestand ligt. Deze kwaal is zelden op boschgrond, vrij zeker op lalangbodem te verwachten. De lalanggrond verkeert nl. physisch in een slechten toestand: plantenvoedende stoffen zijn weliswaar in ruime mate voorhanden, maar niet voor de plant toegankelijk, ze zijn te vast gebonden in onoplosbare verbindingen. Men komt hieraan tegemoet door dadelijk bij het aanleggen van de kweekbedden een paar handen vol droge kunstguano door den bovensten laag te mengen. Treedt nu de geelzucht toch op, dan wordt er guanowater gegoten; om verbranden der blaadjes te coupeeren wordt dadelijk nagegoten met gewoon water, zoodat de guano niet op de blaadjes blijft liggen.

Zulke geelzuchtige bibit vertoont eerst een zwakken goudglans over de blaadjes, zeer gelijkend op fluorescentie. Dit wordt steeds duidelijker, tot de kleur beslist geel is; de plantjes groeien ook niet of nauwelijks en al spoedig is het verschil in grootte met de normale plantjes te zien. De kwaal vertoont zich ook over het geheele bed of een deel er van, vaak ook over een aantal bedden. Soms is herhaalde bemesting met guanowater noodig.

Op den leeftijd van 30 dagen worden gewoonlijk de pajongs weggenomen, om de plantjes aan de volle zon te gewennen, maar onder dien verstande, dat men voornemens is ze weldra uit te planten. Want na de openstelling gaan ze heel hard groeien en zijn daarna spoedig ongeschikt voor overplanting. Is dus een bed eenmaal open gemaakt, zoo moet de bibit ook gebruikt worden; en is eenmaal uit een bed getrokken, dan krijgen de later gekiemde plantjes gelegenheid om bij te komen en worden eenige dagen later weggehaald.

Meer dan tweemaal wordt niet uit hetzelfde bed getrokken, tenzij er gebreke aan bibit heerscht. Wat er nu nog op staat, wordt uitgetrokken en vernietigd: zoo mogelijk verbrand, anders ondergegraven en het leege bed wordt omgetjankold; deze grond wordt later gewoon met tabak beplant, alleen geeft men ruimer guano.

Zoolang een kweekbed gebruik wordt, moet men het ook verzorgen: dagelijks begieten, rupsen afzoeken, onkruid verwijderen, en eventuele zieke plantjes (peh-sim en dikbuiken) uittrekken en vernietigen.

Als men een voor de kiembedden geschikt terrein heeft, wordt daar natuurlijk van geprofiteerd door er meerdere bedden bijeen te leggen, soms wel tot 6 bedden per koelie. En als men nu bedenkt, dat elke kongsi circa 30 koelies telt, zoodat dus vaak 150 tot 200 bedden bijeen liggen, is het duidelijk, dat er veel water voor het begieten noodig is. Vóór den aanleg der bedden worden ook de putten gegraven. Gelukkig was de bodem daar zeer waterrijk; meestal behoefden de putten niet dieper dan 10 à 12 voet te worden gemaakt. Vooral vlak bij een termieten-heuveltje kan men zeker zijn water te vinden. Een enkele keer slechts bestond de ondergrond uit een harde mergel-achtig uitzierende klei, en daar was nooit water te verwachten op de aangegeven diepte.

Zandgrond levert steeds helder water, vaak iets blauwachtig getint; kleigrond een troebele, witachtige vloeistof, die echter toch zeer deugdelijk is. Zoo'n put wordt meestal

6 voet in 't vierkant gemaakt; in elke hoek komt een stijl, die flink vast in den bodem wordt geslagen. En de putwanden bestaan uit in tweeën gespleten boomstammen, meestal gempol- of mara-hout, die achter de bovengenoemde stijlen worden geplaatst. De open ruimte achter die halve stammen wordt nog aangevuld met aarde.

Zijn deze putten niet meer voldoende, dan worden er nog meer bij gemaakt, al naar gelang er behoefte is.

TAUKEH.

(Wordt vervolgd.)

EEN STROOPTOCHT.

Reeds lang had het gekraai van den patrijshaan over de kale stoppels weerklonken en in Hannes en Kobus een onbedwingbaren lust tot jagen opgewekt, die nog toenam, naarmate de vogels driester werden en reeds eenige malen het, door de beide jachtlustige vrienden, uitgestrooide voeder bestaande uit boekweit, een beetje jenever en eenige andere bestanddeelen, opgepikt hadden.

Een paar dagen voordat de jacht geopend zou worden, wilden zo het wagen, want als de „jagers” komen, is een slag patrijzen gauw uiteen geschoten. Nu verschilden ze van meening, op welke wijze dat zij bij het bemachtigen van den buit zouden te werk gaan. Hannes wilde het sleepnet, „de tras”, gebruiken, terwijl Kobus het geweer wilde nemen.

Daar was Hannes echter sterk tegen, ten eerste omdat ze met het geweer niet half zooveel kans hadden en ten tweede, omdat hij de laatste dagen den ouden „oppasser” verschillende malen in den buurt gezien had en die zou al licht het schot kunnen hooren.

„Alla dan d'n tras mèr gevat, mèr waarom hè'w ze dan zô laag gevoeierd,” mopperde Kobus.

„Bè kèrel, dè'w ze in de buurt zô'n haauwe; oew wéte ummers, woar dèze sloape en 't wordt te naacht hèsch donker, um nog niks te zegge van 't zuchje weind, dè't er wèjt en dè'w goe kunne gebruiken òk. Neije, neije menneke 't is krèk weer veur den tras.”

Hannes had gelijk; 't werd „hèsch donker”, terwijl een vrij sterke Zuidewind door de bladeren ruischte.

Tegen elf uur kwam Kobus zijn makker aanroepen en spoedig begaven zij zich op weg.

Ze moesten nog een heel eind omgaan „vanwege de weind, want die moet uurst òver de hoenders komme, veur dat ie bai oew is,” zei Hannes.

Eindelijk moesten zij nog over een drogen sloot springen en door een haag dringen, toen Kobus Hannes aanstiet en op iets wits in den sloot wijzend, fluisterde:

„Ziede ge dè, Hannes wâ is dè...?”

Hannes, die zich in den sloot had laten glijden, zonder dat een blaadje ritselde, raapte een stuk papier op en fluisterde bijna onhoorbaar terug:

„'t Is 'n botterhammepampier en dè lag er te middeg nog nie, òk hè hier taafere niemes gewerkt. Stikt oew lantèrskè mèr is aon en kiekt is, of ge gèn voetstapieziet.

Kobus stak zijn dievenlantaarntje op en onderzocht den daags te voren omgeploegden grond. Spoedig had hij den indruk van een groven, met spijkers beslagen schoenzool ontdekt, die door Hannes oogenblikkelijk herkend werd aan het aantal en vorm van den indruk der spijkerkoppen als afkomstig van de schoen van den ouden jachttopziener.

„Nauw weet we te minste, det ie òk in de buurt is,”